

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ *

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Παναγ. Παπατσώνης** παρουσιάζων τὸν ΙΓ' τόμον τῶν Ἀπάντων τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ εἶπε τὰ ἑξῆς :

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν ΙΓ' τόμον τῆς σειρᾶς «Κωστῆ Παλαμᾶ Ἄπαντα», ὅστις προσφάτως, κατὰ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον, ἐκυκλοφόρησε. Θὰ ἦτο ὅμως ἐντελῶς ἔλλιπής ἡ παρουσίασις, ἂν δὲν συνεπληροῦτο ἀπὸ τὴν πληροφορίαν τὴν ὁποίαν παρέχω, ὅτι διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ τόμου τούτου συμπληροῦται τὸ σπουδαιότερον ἀσφαλῶς ἐθνικὸν ἔργον, ἀνήκον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, ὀλοκλήρου τῆς δεκαετίας 1960-70, διὰ νὰ μὴ εἶπω καὶ ὀλοκλήρου τῆς ἑβδομηκονταετίας τοῦ αἰῶνος τὸν ὁποῖον διανύομεν.

Ἐντὸς δεκαετίας, Κύριοι Συνάδελφοι, ἀναλογισθῆτε ὅτι ἐξεδόθησαν δέκα ἕξ ὀγκώδεις τόμοι ἐκ 500 ἕως 600 καὶ ἄνω σελίδων ἕκαστος, καλύπτοντες ἐν τῷ συνόλῳ τῶν περὶ τὰς 9 χιλιάδας σελίδων καὶ περιέχοντες τὸν κύριον ὄγκον τοῦ ἔργου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Συμπληροῦται δηλαδὴ ὁ σπουδαῖος πρῶτος ἐκδοτικὸς κύκλος, ποὺ περιλαμβάνει ἀκεραίαν τὴν ποιητικὴν δημιουργίαν τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ κυριώτατον καὶ οὐσιωδέστατον, ὀλοκλήρον τὸ κριτικὸν καὶ ἐνημερωτικὸν ἔργον τοῦ ἰδίου, ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον τοῦ παρέχει τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους, τοῦ τελευταίου ἴσως τῆς μεγάλης σειρᾶς τῶν Ἐθνικῶν Πατέρων καὶ Γερόντων μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ὑπὸ Γενάρχην τὸν Κοραῆ, ἀριθμοῦνται οἱ μακάριοι Ἄμαντος, Βέης, Γεδεών, Κουγέας. Ἡ ἀκτινοβολία ὅμως τοῦ Παλαμᾶ ἐκτείνεται λόγῳ τοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ περιεχομένου της εἰς ἀκτῖνα κοινῷ κατὰ πολὺ εὐρύτεραν.

Τὴν παροῦσαν παρουσίασιν ἔκρινα ἐπιβαλλομένην διὰ δύο λόγους : α) ὁ πρῶτος εἶναι ἡ βαρύτερη τοῦ παρεχομένου εἰς τὸ εὐρὺ κοινὸν ἔργον καὶ ἡ μᾶλλον ἢ ἐπιφανὴς θέσις τοῦ μεγάλου δημιουργοῦ τοῦ ἔργου τούτου. Ἡ παρουσία τοῦ

* Συνεδρία τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1970.

Κωστή Παλαμά, κύριοι Συνάδελφοι, είναι και θα μείνη ζῶσα. Τὴν διαλαλοῦν, ἐκτὸς τῆς ὁμοφωνίας ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, συγκεκριμένως τὰ τρία οἰκοδομικὰ τετράγωνα πρὸς τὰ ὁποῖα γεινιάζομεν. Τὸ πρῶτον, τὸ περὶ τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, περιλαμβάνει, ὅπισθεν ταύτης, τὴν ἀσκητικὴν του κατοικίαν, ὅπου ἐμόνασεν ὁ ποιητὴς καὶ Διδάσκαλος ἐπὶ δεκαετίας ὁλοκλήρου. Τὸ δεύτερον τετράγωνον περιλαμβάνει τοὺς χώρους τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου ἐπὶ δεκαετίας ἐπίσης ἐμόχθησε, διὰ βιοποριστικούς λόγους, ἐργαζόμενος ὡς Γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ σχολαστικῆς εὐσυνειδησίας, καὶ δὴ κατὰ τὰς περιόδους μεγάλων ἐθνικῶν διχασμῶν, καὶ ὀξυτάτων ἀγώνων περὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Τὸ τρίτον τέλος τετράγωνον εἶναι τοῦτο, ὑπὸ τὸ ὁποῖον στεγάζεται τὸ Ἄνωτατον Ἰδρυμα, τοῦ ὁποῖου ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ μετέχωμεν καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Κωστὴς Παλαμᾶς ἐλάμπρυνε διὰ τῆς παρουσίας του, ἥτις καὶ τυπικῶς τοῦ ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν, τὴν ὁποίαν οὐσιαστικῶς εἶχε πρὸ πολλοῦ κατακτήσει διὰ τοῦ ἀπεράντου ἔργου του, ὁμοῦ μὲ τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην.

Ἐφόσον λοιπὸν τὸ ἀπέραντον τοῦτο ἔργον, ἡ ἀνεκτίμητος κληρονομία, ἥτις εἶχε καταστῆ ὄλως δυσαπόκτητος, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ ἐξαντλήσεως τῶν παλαιῶν ἐκδόσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τοῦ ἀμυθήτου πλούτου ὑλικοῦ ἐγκατεσπαρμένου εἰς ἀπειρίαν ἡμερησίων καὶ περιοδικῶν φύλλων ὅστις ἔμενε ἀνεκμετάλλευτος, ἐφόσον λοιπὸν, λέγω, τὸ ἔργον τοῦτο, ἐν ὄλῳ τῷ ἐπιβλητικῷ καὶ μεγαλοπρεπεῖ ὄγκῳ του, βλέπει σήμερον τὸ φῶς, ἐθεώρησα ἐπιβαλλόμενον φόρον τιμῆς, νὰ παρουσιάσω τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς ἐν βαρυσήμαντον ἐθνικὸν γεγονός, ἀφορῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα.

Ἄλλὰ παρουσιάσεις τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Κωστὴ Παλαμᾶ καὶ δὴ ἐντὸς τοῦ χώρου τούτου, πέραν τῶν ὄσων, ἐκ σεβασμοῦ ἀνέφερα, παρέλκει, ἐφόσον ἡ σκιά του μένει εἰσέτι ζῶσα ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον.

β) Ὁ δεύτερος λόγος, τὸ δεύτερον κίνητρον τῆς σημερινῆς παρουσιάσεως, εἶναι ὁ τονισμὸς τοῦ ἐπιτευχθέντος ὑπερανθρώπου ἐκδοτικοῦ ἄθλου. Δὲν κατωρθώθη μόνον ἡ ἐντὸς δεκαετίας, ἀπὸ τοῦ 1962 μέχρι τοῦ 1969, ἔκδοσις τῶν δέκα ἐξ ὀγκωδῶν τόμων, ἀναλογούσης ἐτησίως τῆς ἐκδόσεως ἀνὰ δύο τόμων, ἥτις καθ' ἑαυτήν, ἀπὸ τυπογραφικῆς καὶ τεχνικῆς ἀπλῶς ἀπόψεως, ἀπετέλει ἄθλον, ἀλλὰ τὸ ἐπίτευγμα συνίσταται εἰς τὸ ὅτι οἱ τόμοι οὗτοι περιέχουν ὑλικὸν δυσεύρετον, τοῦ ὁποῖου ὁ ἀπὸ δεκαετιῶν ἀποθησαυρισμὸς ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν, τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐθνικοῦ ἀνδρὸς Παλαμᾶ ἐνὸς χαλκεντέρου καὶ ὄντως ἐμπνευσμένου ἀνθρώπου, τοῦ Γεωργίου Κατσίμπαλη. Εὐτυχῆς σύμπτωσις ἦτο, ἐθνικῶς εὐτυχῆς, τὸ ὅτι ἀπὸ τῶν παιδικῶν του χρόνων εὐρέθη οἰκογενειακῶς, λόγῳ τῶν

φιλοτέχνων ροπῶν τοῦ πατρὸς του, πλησίον τῆς οἰκογενείας Παλαμᾶ καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ποιητοῦ, καλλιεργήσας τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν καὶ θαυμασμόν, πατρικὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ καὶ ἀτομικὴν ἐμπνοήν. Ὁ μέγχι λατρείας θαυμασμός αὐτός, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κύριον κίνητρον ὀλοκλήρου τοῦ βίου τοῦ Γεωργίου Κατσίμπαλη, ἐπετέλεσε τὸ σημερινὸν θαῦμα, διὰ τὸ ὅποιον ἡ Ἑλλάς τοῦ ὀφείλει εὐγνωμοσύνην ἴσην, ὅσην καὶ πρὸς τὸν δημιουργὸν τοῦ ποιητικοῦ ὄγκου.

Τὸ σήμερον ὀλοκληρωθὲν ἐν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ κύκλῳ ἐκδοτικὸν ἔργον, περιλαμβάνει, ὡς ἐν τῇ κατωτέρῳ παρεχομένῃ ἀναλύσει θ' ἀναφέρω, ὄχι μόνον τὰ πλήρη καὶ αὐθεντικὰ κείμενα ἀκεραίας τῆς μεγαλοπνοῦ ποιητικῆς δημιουργίας τοῦ Ἑθνικοῦ μας ποιητοῦ, ἣτις ὀποσδήποτε ἀπετέλεσε σταθμὸν τῆς πορείας τοῦ ἑλληνικοῦ ποιητικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ κυρίως τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τοῦ κριτικοῦ, φιλοσοφικοῦ, αἰσθητικοῦ καὶ ἐνημερωτικοῦ ἔργου τοῦ Ἑθνικοῦ Διδασκάλου. Ἀποδίδω ὅμως ἰδιαίτερον σημασίαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἑθνικοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ, διότι ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς διὰ τὰς σημερινὰς γενεὰς παρουσίαν ἀνεκδότου ὑλικοῦ, τὸ ὅποιον ἐπιμελῶς ἀπεταμίενσε ἡ Παλαμικὴ ἀφοσίωσις τοῦ Κατσίμπαλη. Ἐν τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα ἐξέφυγαν ἀπὸ τὸν τοπικιστικὸν κλοιόν, ὅπου δουλεῖα τετρακοσίων ἐτῶν εἶχεν ἀνακόψει τὴν πατρίδα μας ἀπὸ τὴν παράλληλον πρὸς τὴν Δύσιν πρόοδον, ἃν ἤνοιξαν τὰ πρῶτα παράθυρα, διὰ τῶν ὀποίων ἀπεκαλύφθη τὸ ἐκ Δυσιῶν πλέον καὶ ὄχι τὸ ex Oriente φῶς καὶ ἔγιναν, ἔστω καὶ ὑποτυπωδῶς, ἀλλὰ πάντοτε ὑπευθύνως γνωστὰ τὰ παγκόσμια μεγάλα ρεύματα τῆς Γαλλικῆς, τῆς Ἀγγλικῆς, τῆς Γευτονικῆς, τῆς Σκανδιναυικῆς, τῆς Σλαβικῆς, τῆς Ἰταλικῆς, τῆς Ἰβηρικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξ Ἀσίας σοφίας, λογοτεχνίας καὶ φιλοσοφίας καὶ τέχνης, εἰς αὐτὸ τὸ κατηχητικόν, τὸ διδακτικὸν ἐπίμονον ἔργον τοῦ Διδασκάλου χρεωστεῖται. Ἀλλὰ καὶ ἡ κριτικὴ τοποθέτησις τῆς πορείας τῶν νεωτάτων Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἀπὸ τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μέγχι τῶν προσφάτων χρόνων, εἰς τὴν κριτικὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ Παλαμᾶ ὀφείλεται. Τὰ τίμια ταῦτα διδάγματα, τῶν ὀποίων ἡ ἀξία παραμένει ἀθικτος ἐσαεὶ καὶ εἶναι ἀξία δυναμένη νὰ ἀποτιμηθῇ καὶ πέραν τῶν ὀρίων τῆς πατρίδος μας, χωρὶς τὸν μόχθον τῆς περισυλλογῆς τοῦ Γεωργίου Κατσίμπαλη, θὰ εἶχον διὰ παντὸς χαθῆ, καθὼς εἶναι κατεσπαρμένα τῆδε κάκεισε εἰς χιλιάδας ἐφημέρων δημοσιευμάτων. Διὰ τοῦτο κυρίως θεωρῶ ἀνεκτίμητον τὴν παράδοσιν εἰς τὸ κοινὸν τοῦ κριτικοῦ τούτου καὶ διδακτικοῦ τμήματος τοῦ ἔργου.

Διὰ ν' ἀναλογισθῶμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἐπιτεύγματος τοῦ Κατσίμπαλη, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι κατὰ πρῶτον λόγον ἀρμόδιος διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς συγκεντρώσεως τῶν Ἀπάντων, φυσικὸν θὰ ἦτο ν' ἀποβῆ ὁ υἱὸς τοῦ ποιητοῦ, λόγιος ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος. Καὶ ὄντως ἐπεχείρησε τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου, κατορθώσας

κατὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἐπέζησεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του νὰ ἐμφανίσῃ εἰς ἐκδόσεις παρουσιαζούσας πολλὰς ἑλλείψεις δύο ἢ τρία ἐκ τῶν μεγάλων ποιητικῶν ἔργων τῆς πατρικῆς κληρονομίας. Μικρὰ καὶ ἀτελῆς ἡ συμβολή, διότι τὰ ἔργα ταῦτα, λόγῳ τῆς ποιητικῆς φύσεώς των, ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γνωστὰ εἰς ἀρκετὰ εὐρὸν κοινόν. Ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ ποιητοῦ δὲν ἔλειπε βεβαίως ἡ συναίσθησις τοῦ πρὸς τὸν μέγαν πατέρα του χρέους, οὔτε ἡ καλὴ θέλησις· προσέκρουσεν ὅμως εἰς ἀδυναμίαν, εἰς ἑλλειψιν τῆς ἀπαιτουμένης πνοῆς, ἡ ὁποία ἐπέπρωτο νὰ πληρῶσῃ τὰ στήθη ἀποκλειστικῶς τοῦ Γεωργίου Κατσίμπαλη.

Κατὰ δεύτερον λόγον, ἡ τεραστία ἐργασία τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἐκδόσεως τῶν Ἀπάντων Παλαμᾶ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἔργον τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν. Καὶ θὰ τὸ ἀνελάμβανεν ἀσφαλῶς, ἐὰν διέθετε τὰς ἀπαιτούμενας πρὸς τοῦτο ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ τὴν τε οἰκογένειαν καὶ τὴν Ἀκαδημίαν ὑποκατέστησεν ἓν ἄτομον ἄνωθεν προικισθὲν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐμμοιῆς καὶ τῆς καρτερίας. Ὁ Κατσίμπαλης, χάρις εἰς τὸν ἐνθουσιώδη ζῆλον του, ἐθυσίασε δεκαετίας ὄλας, ἐθυσίασε τὴν ζωὴν του καὶ ἠνάλωσε τὰς σωματικὰς του δυνάμεις, μέχρι ἐξαντλήσεως, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, ὅπως καὶ ἐπέτυχε, τὸ ἔργον τῆς ζωῆς του, ἔργον ἐθνικῶς σημαντικόν, λόγῳ τοῦ ὁποίου τοῦ ἀνήκει ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως, ὅτι ἡ ὅλη δεκαεξάτομος ἔκδοσις φέρεται μετριοφρόνως ὡς συντελουμένη μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Ἰδρύματος «Κωστῆ Παλαμᾶ». Ἀλλὰ εἶναι ἄραγε ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ Ἰδρυμα Κωστῆ Παλαμᾶ τὸ ἐνσαρκώνει μόνος γίγας καὶ ἄτλας ὁ Γεώργιος Κατσίμπαλης, καὶ χωρὶς τὴν παρουσίαν του καὶ κυρίως τὸ ἔργον του ἡμίσεος αἰῶνος, τοιοῦτου Ἰδρύματος ἢ ὑπαρξίς δὲν θὰ ἦτο νοητή ;

Ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη συντελεῖται ἀθορύβως ἡ τακτικὴ ἔκδοσις τόμων, τοῦ ἐνὸς διαδεχομένου τὸν ἄλλον, τοῦ πολυτίμου ὑλικοῦ, καὶ εἶναι περιεργον καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀδιαφορίας, ἂν ὄχι τῆς ἀχαριστίας τῶν ὑπευθύνων πνευματικῶν παραγόντων, τὸ ὅτι μὲ μοναδικὴν σχεδόν, νομίζω, τιμητικὴν ἐξαίρεσιν δύο ἢ τρεῖς ἐγκωμιαστικὰς μνείας τοῦ Κωνσταντίνου Δημαρᾶ, δὲν εὐρέθη ἄλλη φωνὴ ἣτις θὰ ἐξῆρε τὸ οὕτως ἀθορύβως συντελούμενον ἔργον.

Καὶ ἐν τούτοις, πολὺ πρὸ τῆς ὀκταετίας τοῦ ἐκδοτικοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ, ὑπῆρχον ἅπτὰ καὶ φανερὰ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα προέλεγον καὶ ἐπέτρεπον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναλήψεως τοῦ ἐκδοτικοῦ αὐτοῦ ἔθλου. Ταῦτα ἦσαν αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκδόσεις, πάλιν ὑπὸ τοῦ Κατσίμπαλη, τῆς ἐπὶ τοῦ Παλαμικοῦ ἔργου προσεκτικῆς βιβλιογραφίας του, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἑστία» δημοσίευσιν τῆς ἐξ 100 περίπου σελίδων πλήρους βιβλιογραφίας (τεῦχος Χριστουγέννων 1943, ἣτις ἀπετέλεσε βραδύτερον ἴδιον τεῦχος ἐξ 103 σελίδων γνωστὸν

ὑπὸ τὸν τίτλον Βιβλιογραφία Κωστῆ Παλαμᾶ). Εἶναι ἐκπληκτικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ βιβλιογραφία αὕτη περιλαμβάνει 3409 λήμματα, ἕξαντλοῦντα πᾶσαν ἔκδοσιν τοῦ Παλαμᾶ ἢ περὶ Παλαμᾶ, ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1943. Ἦδη ἡ ὑπαρξίς τῆς τόσον πλήρους αὐτῆς βιβλιογραφικῆς ἐργασίας προητοιμάζε καὶ διηυκόλυνε τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀπάντων, ἣτις ὅμως καὶ αὐτὴ ἐπέπρωτο νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τούτου τοῦ χαλκεντέρου, ὡς τὸν ὠνόμασα, βιβλιογράφου καὶ ἀποθησαυριστοῦ, διὰ νὰ τὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ σημερινὸν ἐπίτευγμα.

Καθὼς πληροφοροῦμαι, καὶ καθὼς οἱ παλαιότεροι ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ Συνάδελφοι θὰ διατηροῦν εἰς τὴν μνήμην των, τὴν σημασίαν τῆς βιβλιογραφικῆς ταύτης ἐργασίας ἐτόνισεν εἰς παρουσίαν του ὁ ἀείμνηστος Ἀκαδημαϊκὸς Νῆκος Βέης, γενομένην εἰς ἐγκωμιαστικὸν διὰ τὸν ἐργάτην τοῦ ἔργου Κατσίμπαλην τόνον, κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 4ης Μαΐου 1944.

Ἀποτελεῖ χαρὰν καὶ τιμὴν δι' ἐμέ, διότι μετὰ πάροδον εἰκοσιπενταετίας, διαδεχόμενος τὸν σοφὸν ἀείμνηστον συνάδελφον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, παρουσιάσω τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου ἤδη ἔκτοτε τὰ θεμέλια ἐτίθεντο, ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου ἀκαταπονήτου ἐργάτου τοῦ Παλαμικοῦ ἔργου.

Καὶ ἤδη προβαίνω εἰς τὴν παροχὴν ἐνδιαφερουσῶν τινῶν ἐπὶ μέρους πληροφοριῶν, σχετικῶς μὲ τὴν παρουσιαζομένην ἔκδοσιν τῶν Ἀπάντων Κωστῆ Παλαμᾶ.

Τὸ σύνολον τῶν δέκα ἕξ τόμων, τὸ ἀποτελοῦν τὸν πλήρη κύκλον τῶν Ἀπάντων Κωστῆ Παλαμᾶ, καλύπτει, ὡς ἐλέχθη, 8892 σελίδας. Κατὰ περιεχόμενον δέ, κατανέμονται οἱ τόμοι ὡς ἀκολούθως :

Τόμος 1 (σελ. 462).

Περιέχει : «Τὰ τραγούδια τῆς Πατρίδος μου» — «Ὁ ὕμνος τῆς Ἀθηνᾶς» — «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου» — «Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι» — «Ὁ τάφος».

Τόμος 2 (σελ. 542).

Περιέχει : Τὰ πρῶτα Κριτικὰ (τριπλασιασμένα).

Τόμος 3 (σελ. 486).

Περιέχει : «Ἡ Ἀσάλευτη Ζωὴ» — «Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης» — «Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου».

Τόμος 4 (σελ. 582).

Περιέχει : «Θάνατος Παλληκαριοῦ» — «Διηγήματα» — «Πῶς μεταμορφώ-

θήκε ὁ Σάτυρος» — «Τρισεύγενη» — «Τὰ χρόνια μου καὶ τὰ χαρτιά μου» — «Περασμένα Χρόνια».

Τόμος 5 (σελ. 536).

Περιέχει : «Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιληᾶ» — «Ἡρωϊκὴ Τριλογία» — «Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας» — «Σατυρικά Γράμματα» — «Ὁ ποιητὴς καὶ τὰ νιάτα» — «Ἡ πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά».

Τόμος 6 (σελ. 590).

Περιέχει : «Γράμματα Α΄.» — «Γράμματα Β΄.» — Συμπληρωμένα μὲ «Γράμματα Γ΄.».

Τόμος 7 (σελ. 582).

Περιέχει : «Βωμοὶ» — «Τὰ παράκαιρα» — «Τὰ Δεκατετράστιχα» — «Οἱ Πεντασύλλαβοι» — «Τὰ παθητικὰ κρυφομιλήματα» — «Οἱ λύκοι».

Τόμος 8 (σελ. 576).

Περιέχει : Μελέτες καὶ ἄρθρα πού πρῶτη φορὰ συγκεντρώνονται σὲ ἓνα τόμο.

Τόμος 9 (σελ. 544).

Περιέχει : «Δειλοὶ καὶ Σκληροὶ Στίχοι» — «Ὁ Κύκλος τῶν τετραστίχων» — «Περάσματα καὶ Χαιρετισμοὶ» — «Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου».

Τόμος 10 (σελ. 582).

Περιέχει : «Πεζοὶ Δρόμοι Α΄.» — «Πεζοὶ Δρόμοι Β΄.» — «Πεζοὶ Δρόμοι Γ΄.» — «Ἡ ποιητικὴ μου».

Τόμος 11 (σελ. 510).

Περιέχει : «Βραδυνὴ φωτιά» — «Πρόσωπα καὶ Μονόλογοι» — «Ἐανατονισμένη μουσικὴ — καὶ ἄλλες μεταφράσεις — «Ἡ Ἑλένη τῆς Σπάρτης τοῦ Βεράρεν».

Τόμος 12 (σελ. 558).

Περιέχει : «Μελέτες καὶ ἄρθρα» 1920 - 1926 (Πρῶτη φορὰ συγκεντρώνονται σὲ βιβλίο).

Τόμος 13 (σελ. 542).

Περιέχει : «Μελέτες καὶ ἄρθρα» (1926 - 1939) — «Ἄρθρα στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια» — «Λόγοι στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν» (ὅλα πρῶτη φορὰ συγκεντρώνονται σὲ τόμο).

Τόμος 14 (σελ. 574).

Περιέχει : «Συνεντεύξεις» — «Ἐρευνες» — «Πρόλογοι» σὲ βιβλία.

Τόμος 15 (σελ. 588).

Περιέχει : Μελέτες — Ἄρθρα — Σημειώματα — Χρονογραφήματα (1884 - 1897).

Τόμος 16 (σελ. 638).

Σύνολον 8.892 σελίδες.

Εἰδικώτερον ὁ 16ος τόμος, ἐξ 640 σελίδων, ὁ προσφάτως κυκλοφορήσας, ὅστις καὶ προσέφερε τὴν εὐκαιρίαν τῆς σημερινῆς γενικωτέρας παρουσιάσεως, περιέχει, ὡς ἀκροτελεύτιον προσφορὰν : α) μελέτας, ἄρθρα καὶ σημειώματα, ποικίλου καὶ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος περιεχομένου, δημοσιευθέντα ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1907 εἰς διαφόρους ἑφημερίδας καὶ περιοδικά, ἑπωνύμως ἢ ὑπὸ ψευδώνυμον (Ἀπόκοπος, Διαγόρας). Τὸ τμήμα τοῦτο καταλαμβάνει 300 σελίδας τοῦ τόμου.

Ἀκολουθοῦν ἄρθρα ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι τοῦ 1893, κατακεχωρισμένα εἰς τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Barth καὶ Χίρστ καὶ ἀποτελοῦντα συντόμους μονογραφίας περὶ τῶν λογίων Βαλαβάνη, Βαλαωρίτου, Βασιλειάδου, Βηλαρᾶ καὶ ἔν γενικὸν περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Καὶ τῶν βιογραφικῶν τούτων σημειωμάτων ἔπεται σειρὰ εἴκοσι πέντε ἄρθρων, περιληφθέντων εἰς τὸ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων τοῦ 1896 ἐκδοθὲν μεγαλοπρεπὲς λεύκωμα. Τὰ ἄρθρα ταῦτα εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τοὺς πλείστους τῶν κατὰ ξηρὰν ἡρώων τοῦ Ἀγῶνος τῆς Παλιγγενεσίας. Τὸ τμήμα τὸ ἀφορῶν τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀγῶνας καὶ ἥρωας εἶχεν ἱστορηθῆ ὑπὸ τοῦ Γερασίμου Βώκου. Τὸ σύνολον τῶν ἄρθρων τούτων καταλαμβάνει περὶ τὰς 110 σελίδας.

Ἐν συνεχείᾳ περιέχονται τὰ κείμενα εἰσηγήσεων τοῦ ποιητοῦ εἰς λογοτεχνικούς διαγωνισμοὺς καὶ αἱ ἑξαιρέτου ἐνδιαφέροντος δύο ἀπολογίαι του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου, μία χρονολογούμενη ἀπὸ τοῦ 1911, ἐπὶ κατηγορίας διὰ τὰς γλωσσικὰς του πεποιθήσεις, καὶ ἑτέρα ἀπὸ τοῦ 1925, ὅποτε κατηγορήθη ὡς προσυπογράψας διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς προσωρινῆς ἀπολύσεως τοῦ Καθηγητοῦ τότε Κ. Βάρναλη, διὰ δημοσιευθὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ποίημά του, θεωρηθὲν ὡς ἀνατρεπτικοῦ περιεχομένου. Αἱ δύο αὐταὶ ἀπολογίαι ἀποτελοῦν κείμενον ἄξιον θαυμασμοῦ διὰ τὸ ἐπιδειχθὲν θάρ-

ρος τῆς γνώμης τοῦ ποιητοῦ, προκειμένου νὰ ὑποστηρίξη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς τέχνης, ἰδίως ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ ἄμεσος οἰκονομική του ἐξάρτησις ἐκ τοῦ βιοποριστικοῦ του ἐπαγγέλματος ὡς Γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου.

Αἱ ὑπόλοιποι τέλος 200 περίπου σελίδες τοῦ τόμου συγκροτοῦνται ἀπὸ σειρὰν ἄρθρων, ἐπιστολῶν, ἑμιλιῶν, διὰ μέσου τῶν γραμμῶν καὶ φράσεων τῶν ὁποίων ἀνακινεῖται ὀλόκληρος ἡ πνευματικὴ ζωὴ, αἱ φωτειναὶ πλευραὶ τῆς καθὼς καὶ αἱ ἀναπόφευκτοὶ ἀντεγκλήσεις, ὅλα ἀναγόμενα εἰς τὰς δεκαετίαι ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι καὶ τοῦ 1937.

Ἐὰν ὁ τελευταῖος αὐτὸς τόμος ὁ περιέχων τὰ κατάλοιπα καὶ τὰ παραλειπόμενα παρουσιάζῃ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον προσεπάθησα νὰ σκιαγραφήσω, δύναται τις νὰ φαντασθῆ τὴν μνημειώδη σημασίαν τοῦ κυρίου ὄγκου τῶν προηγουμένων δέκα πέντε τόμων, ὅπου προσφέρεται ἡ ποιητικὴ, κριτικὴ, φιλοσοφικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ δημιουργία καὶ δρᾶσις ἐνὸς πολὺ μεγάλου Διδασκάλου, μὲ ὑποδειγματικὴν καὶ μοναδικὴν ἀφοσίωσιν περισυλλεγεῖσα ἀπὸ ἓνα ἕως ἄξιας πιστὸν θυμαστὴν καὶ μαθητὴν.

Ἐπιθυμῶ νὰ ὑπομνήσω ὅτι, ὡς ἐπανειλημμένως ἀνέφερα, πρόκειται περὶ τοῦ πρώτου καὶ κυρίου κύκλου τῶν Ἑσπερίων τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Τοῦτο ὑπονοεῖ ἀφ' ἐνὸς τὴν ὑπαρξίν ἀδημοσιεύτου εἰσέτι ὕλικου, ἀποτελουμένου ἐκ 1400 περίπου ἄρθρων, σημειωμάτων καὶ χρονογραφημάτων, δημοσιευθέντων ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1924 εἰς τὰς ἡμερησίας ἐφημερίδας Ἐμπρός, καὶ Νέα Ἡμέρα, ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν W ἢ τὸ ψευδώνυμον Διαγόρας ἀντιστοίχως. Ἐννοεῖται, ὅτι πρόκειται περὶ συμπληρωματικοῦ ὕλικου ἐξαιρετικῆς καὶ τούτου σημασίας, λόγῳ τοῦ ἐγκυκλοπαιδικῆς καὶ παντοίας φύσεως περιεχομένου του, ἀποκαλύπτοντος πάντα τὰ διεθνῆ πνευματικὰ ρεύματα, ὅπερ δὲ σπουδαιότερον, τὸ πλεῖστον τοῦτο κατάλοιπον ἔχει ἐπίσης ἀποθησαυρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀκαταπονήτου ἐργάτου, τοῦ κ. Γ. Κασιμίπαλη. Τὸ σύνολον τῶν ἄρθρων τούτων, ὁμοῦ μετὰ σειρᾶς πλείστον ἀνεκδότων ἐπιστολῶν, δύναται νὰ καλύψῃ ἑτέρους ὀκτὼ ὀγκώδεις τόμους, οἵτινες θ' ἀπετέλουν τὸν δεῦτερον κύκλον τῶν Ἑσπερίων. Ἐλπίς ἡμῶν καὶ εὐχὴ εἶναι ὁ ζῆλος τοῦ ἐκδότου καὶ αἱ φυσικαὶ του δυνάμεις νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν συντόμως ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τοῦ ὑπολοίπου τούτου τμήματος τοῦ ἄθλου του, συμφώνως ἄλλωστε πρὸς ἐκδηλωθεῖσαν πρόθεσίν του.

Προσθέτω τὴν πληροφορίαν, ὅτι οἱ ἐκδοθέντες 16 τόμοι ἐξετυπώθησαν

ἕκαστος εἰς 5000 ἀντίτυπα ἐν πρώτῃ ἐκδόσει. Τῶν πλείστων τόμων ἐξαντληθέντων λόγῳ πανελληνίου ζητήσεως ὑπερβάσης πᾶσαν προσδοκίαν, οὔτοι ἀνετυπώθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν ἀνατυπούμενοι εἰς δευτέραν ἐκδοσιν ἐξ ἐτέρων 5000 ἀντιτύπων ἐκάστην. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ χάρις εἰς τὴν προσφερθεῖσαν εὐκαιρίαν κυκλοφορεῖ εἰς ἐκδοσιν οὐχὶ κριτικὴν καὶ λογίαν, ἀλλὰ ἀποκλειστικῶς χρηστικὴν μεταξὺ δεκάδων χιλιάδων Ἑλληνικῶν οικογενειῶν. Τὸ μικρὸν τμήμα κερδῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀντιτύπων ἐπιτρέπει τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀκινήτου τοῦ διαμερίσματος τῆς ἱστορικῆς ὁδοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὅπερ θὰ λειτουργήσῃ ὡς Μουσεῖον Παλαμᾶ.

Ἐπίσης ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ πληροφορία, ὅτι ἐπίκειται ἡ ἔκδοσις συμπληρωματικοῦ τόμου, περιέχοντος τὸ ἀπαραίτητον πλήρες εὐρετήριο τῶν ἐν τοῖς 16 τόμοις ὀνομάτων καὶ ὕλης, ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐπιστήμης κατάρτισις τοῦ Εὐρετηρίου εἶναι πλήρως ἐξησφαλισμένη, διότι ἔχει ἀναληφθῆ ὑπὸ τοῦ εἰδικευμένου περὶ τὰς κριτικὰς καὶ φιλολογικὰς ἐκδόσεις Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ Διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου Cambridge Γεωργίου Σαββίδη.

Ὡς νὰ μὴ ἦρκουν τὰ ὅσα ὑπὲρ τῆς καταξιώσεως τοῦ ἔργου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ ἔπραξε μοχθῶν ὁ Κατσιμπαλης, ἔστρεψε τὴν δρᾶσιν του καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς παρουσιάσεως κατὰ τρόπον ἄξιον τοῦ ποιητοῦ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Ἐντελῶς πρόσφατος, τοῦ τέλους τοῦ 1969, εἶναι ἡ ἐν Λονδίῳ ἔκδοσις τῆς μεταφράσεως τριῶν ποιημάτων τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται καὶ ἡ περίφημος Φοινικιά, συνοδευομένη καὶ ὑπὸ τοῦ ποιήματος Οἱ Ἄλυσσιδες, καὶ ὁ Σάτυρος ἢ τὸ Γυμνὸ τραγοῦδι. Ἡ μετάφρασις, ὀφειλομένη εἰς τὴν συνεργασίαν τοῦ ἐν Λονδίῳ παροικοῦντος ἀγγλομαθεστάτου Κερκυραίου λογίου Θεοδώρου Στεφανίδη καὶ τοῦ ἐξ ἴσου εἰδικευμένου Γ. Κατσιμπαλη, εἶχε συντελεσθῆ καὶ τύχει τελικῆς ἐπεξεργασίας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἀποτελεῖ δὲ φιλολογικὸν κατόρθωμα, διότι ὅχι μόνον τὰ ποιήματα ἔχουν ἀποδοθῆ εἰς ἄψογον ἀγγλικὴν ποιητικὴν γλῶσσαν ἀλλ' ἔχουν διατηρήσει μέτρα καὶ ὁμοιοκαταλήκτους στίχους χωρὶς ἢ ὅλη ἀτμόσφαιρα τῆς παλαμικῆς δημιουργίας νὰ ὑφίσταται τὴν παραμικρὰν ἀλλοίωσιν. Ὁ ἐκ 37 σελίδων τόμος ἐκδοθεὶς ἐν Λονδίῳ ὑπὸ χρονολογίαν 1969, ἀνευ ἄλλης ἐκδοτικῆς ἐνδείξεως, ἔχει ὡς τίτλον: *Kostis Palamas: Three poems, Translated by Theodore Ph. Stephanidis and George C. Katsimbalis.* Τὰ καθ' ἕκαστα δὲ ποιήματα φέρουν ὡς τίτλους ἀντιστοίχως

Palm Tree διὰ τὴν Φοινικιά, The Chain διὰ τὸ Οἱ Ἴλυσσίδες καὶ The Satyr or the Song of Nakedness διὰ τὸν Σάτυρο ἢ τὸ Γυμνὸ τραγοῦδι.

Τοιαύτη εἰς ἄκρον ἐπιτυχὴς μεταφραστικὴ προσπάθεια καὶ τῶν δύο συνεργατῶν ἐπίσης εἶχεν ἀναληφθῆ καὶ πρὸ 25ετίας, μὲ σκοπὸν τὴν ὑποβοήθησιν καὶ προώθησιν τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ ποιητοῦ διὰ τὸ βραβεῖον Νόμπελ, ἀποτυχοῦσαν, ὡς γνωστόν, λόγῳ μικροψύχων ἰδιωτικῶν ἀνταγωνισμῶν.

Συμπληρῶ οὕτω τὴν ἀνακοίνωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ προβῶ.
